

Rafał Pęksa

Polityka bezpieczeństwa Kanady : nowa strategia, wierność priorytetom

Doctrina. Studia społeczno-polityczne 6, 197-214

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał Pęksa
Akademia Podlaska
Siedlce

Polityka bezpieczeństwa Kanady: nowa strategia, wierność priorytetom

Kanada w 1931 roku stała się w pełni suwerennym podmiotem stosunków międzynarodowych. Postanowienia Statutu westminsterskiego nadały jej prawo do prowadzenia niezależnej polityki zagranicznej i obronnej. Było to już niepodległe państwo, dobrowolnie stowarzyszone z Brytyjską Wspólnotą Narodów. Kanada wzięła udział w tworzeniu Organizacji Narodów Zjednoczonych i stała się aktywnym członkiem wielu jej wyspecjalizowanych organizacji. Była także współtwórcą Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Duże znaczenie miał jej wkład w negocjacje w sprawie zakazu kontynuowania doświadczeń z bronią jądrową, zwieńczony „Układem o zakazie doświadczeń z bronią jądrową w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą” z 1963 roku. Kanada przyjmowała rolę lidera przemian w Brytyjskiej Wspólnocie Narodów, rolę sojusznika Stanów Zjednoczonych, moderatora w systemie atlantyckim, mediatora w rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych. Jako mocarstwo ekonomiczne angażowała się w rozwiązywanie problemów globalnych, a także pomoc rozwojową dla państw nierozwiniętych¹.

Znaczenie polityki bezpieczeństwa Kanady można określić m.in. wielkością budżetu obronnego (12,98 mld dolarów amerykańskich w 2005 r., 15,5 mld w 2007)², co sytuowało ją, według danych z 2005 roku, na szóstym miejscu wśród członków NATO. Biorąc pod uwagę, że było to jedynie 1,2% PKB, Kanada znajdowała się na niższej pozycji. W 2007 roku w zestawieniu wydatków na obronę Kanada poprawiła swoją pozycję, przesuwając się z pozycji 16 na 13 wśród państw świata najwięcej wydających na ten cel, a wśród 26 państw NATO – z pozycji 7 na 6. Należy zauważyć, że minione lata cechowała walka z deficytem budżetowym sięgającym w 2006 roku 27,6% PKB Kanady³.

Międzynarodowy kontekst kanadyjskiej polityki bezpieczeństwa uległ radykalnej zmianie w ciągu ostatnich dwóch dekad. Kanada wobec globalnych ambicji przechodziła kryzys tożsamości. Wcześniej ważny gracz na scenie

¹ Zob. J. Zwolak, *Pozycja Kanady we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, „Stosunki Międzynarodowe” 1999, t. 20, s. 123-141.

² *The SIPRI Military Expenditure Database*, <http://milexdata.sipri.org/result.php4> (25 V 2009).

³ D. Pratt, *Is there a grand strategy in Canadian foreign policy*, „Options Politiques” 2007, nr 7, s. 10.

światowej został dotknięty ograniczeniem posiadanych wpływów. Krytycy wskazywali, że „(...) Kanada wydaje niewiele na swoje wojsko, mniej niż 265 \$ na głowę, co stawia ją na końcu pośród głównych członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. W relacji do Produktu Krajowego Brutto, Kanada wydaje na obronę 1,1%, co odpowiada poziomowi wydatków Lichtensteinu. Jeden ze starszych oficerów kanadyjskich powiedział, opisując wyzwania związane z przewyciężeniem geostrategicznego handicapu, że «My jesteśmy regionalną potęgą bez regionu»⁴.

Sięgając po statystyki ONZ dotyczącej operacji pokojowych, może się okazać, że udział w nich Kanady jest raczej niewielki. W 2004 roku spośród 92 państw, których siły uczestniczyły w misjach, Kanada znajdowała się na 34 miejscu z 292 żołnierzami, podczas gdy np. Pakistanu miał 5 252 żołnierzy. Większy od Kanady udział w misjach miały m.in. Urugwaj i Argentyna.⁵

Kanadyjczycy, oceniając w oficjalnych dokumentach politykę zagraniczną państwa, zwracają uwagę, że należy się liczyć z obecnością nowych potęg, m.in. Chiny, Indie i Brazylia. O ile pod względem gospodarczym Kanada zalicza się do czołówki światowej, chociaż wyprzedzają ją Brazylia, Korea, Indie, a nawet Włochy, to jej wydatki obronne w relacji do PKB znalazły się na poziomie wydatków takich państw, jak: Norwegia, Szwecja, Holandia i Australia. W tym kontekście nie można już traktować Kanady nawet jako państwa średniej wielkości⁶.

Strategiczne partnerstwo Kanady i Stanów Zjednoczonych Ameryki

Pod względem politycznym i ekonomicznym, ale także w dziedzinie bezpieczeństwa Kanada pozostaje w silnej zależności od Stanów Zjednoczonych. W 1938 roku prezydent Franklin Delano Roosevelt złożył deklarację, że Stany Zjednoczone nie będą bezczynne w razie zaatakowania Kanady przez stronę trzecią⁷. Bliska współpraca obu państw została po raz pierwszy sformalizowana w porozumieniu z Ogdensburga⁸ z 18 sierpnia 1940 roku, zawartym

⁴ J. R. Nunez, *Canada's Global Role: A Strategic Assessment of its Military Power*, „Parameters” 2004, jesień, s. 76.

⁵ Ibidem, s. 77.

⁶ *Canada's International Policy Statement. A Role of Pride and Influence In the World. Overview. Diplomacy. Defence. Development. Commerce*, Ottawa 2005, s. 1-2.

⁷ Deklaracja ta znana jest jako Kingston Dispensation (od nazwy miasta w Kanadzie i słowa dyspensa). Franklin Delano Roosevelt powiedział wówczas: „Dominium Kanady jest siostrzaną częścią brytyjskiego imperium, daję wam zapewnienie, że obywatele Stanów Zjednoczonych nie będą stali bezczynnie, jeśli ziemia kanadyjska zostałaby zagrożona przez jakiegokolwiek inne imperium”. Kilka dni później premier Kanady William Lyon Mackenzie King odpowiedział, że powinnością Kanady jest, aby „(...) dobry i przyjazny sąsiad wiedział, że stanowimy przykład kraju odpornego na atak lub możliwy najazd, że może rozsądnie oczekiwać, że zrobimy to, gdy kiedykolwiek nadarzy się taka sytuacja, że siła wroga nie powinna być w stanie sięgnąć ich drogą lądową, morską lub powietrzną i przedostać się do Stanów Zjednoczonych przez kanadyjskie terytorium”. Zob. J. Eays, *In Defence of Canada*, t. 2, *Appeasement and Rearmament*, Toronto 1965, s. 183. Pierwsza publiczna deklaracja Roosevelta w tej kwestii została złożona 14 VIII 1936 r. w Chataqua. Zob. J. Fergusson, *Beneath the Radar: Change and Transformation in the Canada-U.S. North American Defence Relationship*, Calgary 2009, s. 3.

⁸ Miasto w stanie Nowy Jork, nad rzeką Św. Wawrzyńca.

zanim Stany Zjednoczone przystąpiły do II wojny światowej⁹. Rząd kanadyjski zdał sobie wówczas sprawę z tego, że Wielka Brytania może nie być zdolna do obrony Kanady. Stany Zjednoczone z kolei były świadome tego, że pokonanie Wielkiej Brytanii może oznaczać niebezpieczeństwo związane z łatwiejszym dostępem do kontynentu amerykańskiego. Niemiecka inwazja mogła nastąpić po opanowaniu Wielkiej Brytanii, a Kanada nie byłaby zdolna jej się przeciwstawić. Dlatego premier William Lyon Mackenzie King i prezydent Franklin Delano Roosevelt podpisali stałe porozumienie obronne oparte na wzajemnych interesach¹⁰.

Na jego podstawie powołano Stałą Wspólną Radę ds. Obrony (Permanent Joint Board on Defense), jako ciało doradcze w kwestiach związanych z obroną Ameryki Północnej¹¹. Rada składa się z kanadyjskich i amerykańskich przedstawicieli wojskowych i cywilnych. Przygotowuje studia i raporty dla rządów obu państw, zbiera się dwa razy do roku. Istnieje także wiele dwustronnych porozumień (Defence Production Sharing Agreements), które sytuują Kanadę na pozycji uprzywilejowanej w zakresie eksportu produkcji kanadyjskiego przemysłu zbrojeniowego i zakupu wyposażenia i uzbrojenia produkcji amerykańskiej¹².

W 1946 roku utworzono Wojskowy Komitet Współpracy (Military Cooperation Committee), którego celem było planowanie w dziedzinie obrony powietrznej Ameryki Północnej. W 1947 roku oba państwa przyjęły deklarację określającą zasady współpracy obronnej wobec zagrożenia przez radzieckie bombowce dalekiego zasięgu. Po powstaniu Sojuszu Północnoatlantyckiego Komitet Wojskowy przekształcił się w Regionalną Grupę Planowania Kanada–Stany Zjednoczone (NATO Kanada–U.S. Regional Planning Group), której celem jest koordynowanie wysiłków obronnych NATO w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych Ameryki. Dalsze zmiany dokonywały się wraz z porozumieniami dotyczącymi utworzenia linii stacji radarowych Mid-Canada Line, Pinetree Line (24 stacje radarowe) i linii wczesnego ostrzegania (Distant Early Warning – 31 stacji radarowych)¹³. System ten był uzupełniany przez Kanadę trzema dy-

⁹ Zob. W. C. Thompson, *Canada 2005*, Baltimore 2005, s. 143.

¹⁰ Porozumienie zawarte w Ogdensburgu (przyjęto nazywać je Ogdensburg Agreement) nie zostało przez wszystkich przyjęte ze zrozumieniem. Krytykował je były konserwatywny premier Kanady Arthur Meighen, twierdząc, że oznacza ono podanie się kontroli Stanów Zjednoczonych. Nie był z niego zadowolony także brytyjski premier Winston Churchill. Jesienią 1940 r. sytuacja stawała się na tyle poważna, że Stała Wspólna Rada ds. Obrony zaakceptowała przekazanie Stanom Zjednoczonym Ameryki strategicznej kontroli nad kanadyjskimi siłami zbrojnymi. W 1941 r. kanadyjscy negocjatorzy doprowadzili do anulowania tego rodzaju planów. Zob. *Canada and the World: A History. 1939-1945: The World At War*, <http://www.international.gc.ca/history-histoire/world-monde/1939-1945.aspx?lang=eng#neutral> (20 V 2009); D. Morton, *A Military History of Canada. From Champlain to Kosovo*, Toronto 1999, s. 182-183.

¹¹ Zob. J. Fergusson, op. cit., s. 4.

¹² J.J. Sokolsky, *The Bilateral Security Relationship: Will „National” Missile Defense Involve Canada?*, „The American Review of Canadian Studies” 2000, lato, s. 231.

¹³ Mid-Canada Line, znana także jako McGill Fence – linia stacji radarowych biegnąca przez środek Kanady od zachodniego do wschodniego wybrzeża. Większość stacji radarowych tej linii była używana od wczesnych lat pięćdziesiątych do połowy lat sześćdziesiątych, gdy zmienił się rodzaj zagrożenia i należało przygotować się do obrony przed pociskami raketowymi dalekiego zasięgu. Na południe od linii Mid-Canada zbudowano mniej rozwiniętą Pinetree Line (linię drzew sosnowych).

wizjonami lotniczymi myśliwców F-18, dywizjonem szkoleniowym, dywizjonem walki elektronicznej i jednostką wykrywania. W latach osiemdziesiątych był już przestarzały, ponieważ nisko lecące samoloty i pociski raketowe nie mogły być wykrywane¹⁴. W latach 1957-1958 zostało utworzone dwunarodowe Północnoamerykańskie Dowództwo Obrony Powietrznej (North American Air Defence Command)¹⁵.

Współpraca wojenna obu państw była wysoko oceniana. Obydwa państwa miały także udział w odbudowie powojennej Europy i podzielały podgląd odnośnie radzieckiego zagrożenia dla demokracji zachodnioeuropejskich. Kanada uznała, że jej własne bezpieczeństwo jest powiązane z Europą Zachodnią. Związki te także miały stanowić równowagę do relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Kanada stała się członkiem-założycielem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Dyplomaci kanadyjscy nalegali na umieszczenie w traktacie artykułu II, który podkreślał przekonanie, że Sojusz Atlantycki powinien być czymś więcej niż tylko sojuszem wojskowym. Artykuł ten znany jest jako artykuł kanadyjski, wzywa państwa członkowskie do wzmacniania demokratycznych instytucji i rozwijania współpracy ekonomicznej¹⁶.

Najsilniejszą formą współpracy wojskowej Stanów Zjednoczonych Ameryki i Kanady pozostaje Północnoamerykańskie Dowództwo Obrony Powietrznej i Kosmicznej (North American Aerospace Command – NORAD). Połączony sztab amerykańsko-kanadyjski posiada główną kwaterę w Colorado Springs. Początkowo była to odpowiedź na zagrożenie w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych polegające na możliwości pokonania przez radzieckie bombowce terytorium Kanady i przedostania się na teren Stanów Zjednoczonych. Z czasem głównym zadaniem NORAD stało się ostrzeganie i ocena możliwości ataku rakiet dalekiego zasięgu. Później dodano nadzór przestrzeni kosmicznej, słowo „air” zastąpiło słowo „aerospace” Zadania te były wykonywane przez siły powietrzne Stanów Zjednoczonych. Na terenie Kanady nie znajdowały się stacje wczesnego ostrzegania przed pociskami balistycznymi¹⁷. Wartość NORAD została potwierdzona przez wczesne ostrzeganie przed atakami irackich rakiet na cele w Arabii Saudyjskiej i Izraelu podczas wojny w Zatoce Perskiej w 1991 roku¹⁸.

Po wrześniu 2001 roku Stany Zjednoczone proponowały rozszerzyć zakres NORAD o wspólną obronę terytoriów i wód. Rządy kanadyjskie nie chciały zgodzić się na tego rodzaju propozycje, jako zbyt mocno naruszające suwerenność, proponując w zamian możliwość powołania dwunarodowej grupy plano-

Linia wczesnego ostrzegania została zlokalizowana w obszarze kanadyjskiej Arktyki wraz dodatkowymi stacjami na Aleutach, Alasce, Grenlandii i Islandii.

¹⁴ Szerzej o stosunkach kanadyjsko-amerykańskich zob. *Canada and the United States: Differences that Count*, red. D.M. Thomas, B.B. Torrey, Peterborough 2008.

¹⁵ Ibidem, s. 4.

¹⁶ Ibidem. Zob. także R. Pęksa, *Tożsamość i perspektywy NATO na początku XXI wieku*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania i zagrożenia XXI wieku*, Radom 2009, s. 357-371.

¹⁷ Zob. J.J. Sokólski, op. cit., s. 232.

¹⁸ W 1968 r. porozumienie NORAD zostało odnowione, na życzenie Kanady umieszczono w tekście zapis stwierdzający, że nie jest ona obligowana do udziału w systemie obrony antybalistycznej. Zob. Ibidem, s. 234.

wania. Gdy grupa zaczęła się spotykać, w 2002 roku Amerykanie powołali Dowództwo Północne (Northern Command)¹⁹. Od tego czasu rządy kanadyjskie uznają zasadę oddzielnej, ale opartej na współpracy obrony Kanady i Ameryki Północnej.

Praktycznym efektem porozumienia NORAD było uzasadnienie modernizacji kanadyjskich sił powietrznych. Nie miało to jednak wpływu na siły lądowe. Dla sił lądowych większe znaczenie miało utworzenie w 1949 roku Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. NATO stało się powodem zorganizowania w Kanadzie brygady bojowe. Testem dla kanadyjskich sił lądowych stał się udział w wojnie koreańskiej²⁰.

Kanadyjczyków i rządy kanadyjskie zachowywała ogromną rezerwę w kwestii broni nuklearnej. W latach 1950-1984 na terenie Kanady znajdowała się broń nuklearna Stanów Zjednoczonych: Mark IV – bomby atomowe przeznaczone dla bombowców Strategicznego Dowództwa Powietrznego USA (Strategic Air Command) w Goose Bay; Bomarc – pociski morze – powietrze; Genie – pociski lotnicze na CF-101 VanDoo; Falcon – pociski powietrze – powietrze i bomby głębinowe przeciw okrętom podwodnym w Argentina Bay (Nowa Funlandia)²¹.

W 1984 roku Kanadyjczycy zastąpili głowice nuklearne konwencjonalnymi. Kanada zezwalała jednak na przeprowadzanie na jej terytorium eksperymentów związanych z bronią nuklearną. Nad terytorium tego państwa odbywały się testy nieuzbrojonych pocisków Cruise. Było to związane z decyzją o rozmieszczeniu pocisków nuklearnych średniego zasięgu w Europie Zachodniej w 1979 roku. Premier Pierre Trudeau zaakceptował prośbę NATO, wychodząc z założenia, że Kanada musi polegać na odstraszaniu nuklearnym. Testy te spowodowały burzliwą debatę publiczną oraz demonstracje. W 1994 roku rząd kanadyjski zaakceptował kontynuację testów z pociskiem Cruise nad zachodnią Kanadą, ale Stany Zjednoczone stwierdziły, że takie testy nie są już konieczne. Kanada wciąż zezwala na przeprowadzanie testów uzbrojenia amerykańskiego, np. w 1999 roku bezpilotowego samolotu Global Hawk do celów rozpoznawczych²².

Pojawiły się także problemy związane z udziałem Kanady w programie Strategicznej Inicjatywy Obronnej (Strategic Defense Initiative – SDI, zwane „Star Wars”). Była nadzieja na interesujące kontrakty dla kanadyjskiego przemysłu. Silniejsza jednak okazała się obawa, że program może zapoczątkować kolejny etap wyścigu zbrojeń. W 1985 roku premier Martin Brian Mulroney ogłosił decyzję rządu o nieuczestniczeniu w programie SDI, ale zezwolono na zawieranie prywatnych kontraktów w zakresie badań nad SDI. Były minister obrony Kanady Art Eggleton w 2000 roku przewidywał możliwość ograniczonego

¹⁹ J.J. Sokolsky, P. Lagassè, *Suspenders and Belt: Perimeter and Border Security in Canada-US Relations*, „Canadian Foreign Policy” 2005/2006, t. 12, nr 3, s. 22.

²⁰ J.R. Nunez, op. cit., s. 78.

²¹ W.C. Thompson, op. cit., s. 145.

²² Kanada zawsze wspierała kontrolę zbrojeń, z zwłaszcza traktat między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim o nieograniczonym czasowo ograniczeniu rozwoju, testowania i rozmieszczania systemów antybalistycznych (Anti-Ballistic Missile Treaty – ABM) z 1972 r. Zob. J.J. Sokolsky, op. cit., s. 229.

udziału Kanady w programie. Uważał, że współgrałoby to z NORAD, zapewniłoby Kanadzie udział w badaniach, a nie uczestniczenie mogło naruszać relacje ze Stanami Zjednoczonymi. Oficjalnie jednak przywódcy kanadyjscy podkreślali status Kanady jako państwa wolnego od broni nuklearnej.

W 2002 roku Stany Zjednoczone utworzyły nowe Dowództwo Północne (Northern Command) w celu organizacji obrony Ameryki Północnej i koordynacji współpracy wojskowej z Kanadą i Meksykiem. Dowództwo rozpoczęło swoją działalność 1 października 2002 roku. Rozszerzono także wymianę danych wywiadowczych i policyjnych. Wprowadzono wspólne standardy dotyczące polityki azylowej, wspólną listę państw, których obywatele muszą posiadać wize. Nieuzyskanie azylu w jednym z państw przekreśla taką możliwość w drugim.

23 marca 2005 roku przywódcy Kanady, Stanów Zjednoczonych i Meksyku ogłosili ustanowienie Północnoamerykańskiej Współpracy w Zakresie Bezpieczeństwa i Koniunktury (North American Security and Prosperity Partnership – SPP), przyjmując wspólne podejście do takich kwestii jak:

- przygotowanie na wypadek zagrożeń i ochrona infrastruktury;
- wzmocnienie bezpieczeństwa lotniczego, granicznego i morskiego;
- dążenie do współpracy ekonomicznej w kluczowych sektorach.

W 2004 roku rząd Paula Martina wyraził cichą zgodę na to, że kanadyjsko-amerykańskie centrum operacji NORAD w Colorado Springs będzie udostępniało informacje Dowództwu Północnemu Stanów Zjednoczonych (NORTHCOM)²³. W lutym 2005 roku Kanada ogłosiła, że nie będzie uczestniczyła w planowanym północnoamerykańskim systemie obrony przed pociskami balistycznymi.

14 lutego 2008 roku zostało zwarte Porozumienie o Cywilnej Współpracy (Agreement on Civil Assistance) w razie zagrożenia, ustanowiono stanowisko oficera łącznikowego amerykańskiego Dowództwa Północnego w Zintegrowanym Dowództwie Kanadyjskim (Canada Command), a obydwie dowództwa podjęły ściślejszą współpracę. W 2007 roku szefowie sztabów kanadyjskiego i amerykańskiego podjęli opracowanie studium w celu rozwiązania relacji pomiędzy Dowództwem Północnym, dowództwem kanadyjskim i NORAD²⁴.

Większość Kanadyjczyków popiera udział w NATO i NORAD. Istnieje niedogodność, polegająca na tym, że jeśli Kanadyjczycy nie będą uczestniczyli we własnej obronie, Stany Zjednoczone w przypadku kryzysu mogą bronić Kanady na swój sposób.

Raczej wątpliwie jest to, by w czasie wojny nieprzyjaciel traktował Kanadę i Stany jako odrębne podmioty, jeden neutralny, a drugi jako stronę walczącą. Oba kraje powiązane są tak ściśle ekonomicznie, że żaden atak przeciwnika na Stany Zjednoczone nie może nie naruszać podstawowych interesów Kanady. Strategiczne położenie Kanady powoduje, że każdy przeciwnik, atakując to państwo, musi zdawać sobie sprawę z tego, że nie pozostanie to bez odpowiedzi ze strony Stanów Zjednoczonych.

²³ Dowództwo Północne zostało utworzone 1 X 2002 r., m.in. w efekcie ataków terrorystycznych przeprowadzonych w Stanach Zjednoczonych 11 IX 2001 r.

²⁴ Zob. J. Fergusson, op. cit., s. 8.

Zmiany w polityce bezpieczeństwa Kanady i ich następstwa

Zmiana orientacji, która nastąpiła w polityce bezpieczeństwa Kanady pod koniec lat sześćdziesiątych, wynikała z dwóch podstawowych czynników, tj. skoncentrowania się na operacjach pokojowych i malejącej obawie przed zagrożeniem ze strony Związku Radzieckiego. Zmiana ta nastąpiła po objęciu w 1968 roku urzędu premiera przez reprezentującego Partię Liberalną Pierre'a Trudeau.

W 1969 roku Kanada zredukowała wielkość sił zbrojnych stacjonujących w Europie z 10 tys. do 5 tys. Decyzja ta nie została dobrze przyjęta przez sojuszników, a zwłaszcza przez Niemcy. Później rząd Briana Mulroneya (1988-1993) zwiększył kontyngent kanadyjski w Europie do 7 800 żołnierzy. W okres rządów Pierre'a Trudeau nastąpił spadek zaangażowania w operacjach pokojowych. W tym czasie kanadyjska flota straciła swój jedyny lotniskowiec, wiele oddziałów wojsk lądowych zostało rozwiązanych, a siły powietrzne były zmuszone oczekiwać kolejną dekadę, by otrzymać nowe samoloty²⁵.

W 1989 roku rząd zapowiedział cięcia w budżecie. Wiele elementów przewidzianych w „Białej Księdze” z 1987 roku zostało skreślonych. Zrezygnowano z dalszych zakupów samolotów CF-18, czołgów nowej generacji, które miały zastąpić starzejące się Leopardy, zrezygnowano z lodołamacza Polar 8 i okrętów podwodnych o napędzie nuklearnym zdolnych do działania pod pokrywą lodu.

W 1991 roku Kanada stanęła przed dylematem jak zachować się po inwazji Iraku na Kuwejt. Rząd Mulroneya zdecydował, że poprzez sojuszników militarnie, jeśli przekona Kanadyjczyków, że nie pozostaje to w sprzeczności z orientacją na operacje pokojowe. Kanada wysłała elitarny dywizjon myśliwski CF-18 Desert Cats do Bahrajnu, 24 samoloty były tankowane przez kanadyjskie tankowce bazujące w Katarze, wykonały 2700 lotów bojowych. Wysłano także trzy okręty do Zatoki Perskiej. W działaniach uczestniczyło 2200 Kanadyjczyków. Po raz pierwszy w historii Kanady nie było żadnych strat. Później wysłano kontyngenty do udziału w siłach pokojowych ONZ na granicy Iraku i Kuwejtu²⁶.

Konserwatyści długo krytykowali rząd Pierre'a Trudeau za niedocenia nie kwestii bezpieczeństwa. Brian Mulroney obiecywał zwiększenie nakładów na obronę, ale jego rząd jednak zredukował te wydatki, w związku z ogromnym deficytem.

W 1997 roku w akcji powodziowej, gdy wylała Red River w Manitobie i 25 tys. Kanadyjczyków opuściło swoje domy, brało udział 8,6 tys. żołnierzy. W następnym roku 11 tys. zostało zmobilizowanych, by przeciwstawić się i pomóc społecznościom wschodniego Ontario i południowego Quebecu wraz z Ottawą i Montrealem, w walce burzami śnieżnymi i brakiem prądu²⁷.

Koniec zimnej wojny skłonił Kanadę do ogłoszenia wycofania wszystkich wojsk stacjonujących w Europie i zamknięcia baz w Lahr i Baden-Soellingen. Proces ten został zakończony w 1994 roku. Siły powietrzne Nie-

²⁵ J.R. Nunez, op. cit., s. 79. Zob. D. Morton, op. cit., s. 254-263.

²⁶ W.C. Thompson, op. cit., s. 147.

²⁷ Ibidem.

mieć, które szkoliły się w Goose Bay (Nowa Funlandia), wycofały się z tej bazy w 2004 roku²⁸.

Kanada utrzymuje dwa dywizjony lotnicze, które są zdolne do tankowania w powietrzu i mogą działać w Europie, wspierając siły NATO. Część sił morskich ochrania podejścia północnego Atlantyku. „Biała Księga” z 1994 roku traktowała NATO jako kluczowy element polityki bezpieczeństwa Kanady i przeznaczała 10 tys. żołnierzy do służby na rzecz Sojuszu. Podczas praskiego szczytu NATO w 2002 roku Kanada przedstawiła zamiar podniesienia swoich wydatków obronnych i zadeklarowała udział w siłach szybkiego reagowania zdolnych do rozmieszczenia na całym świecie w celu walki z terroryzmem.

Pierwszy rząd Jeana Chrétiena w 1994 roku zredukował budżet obronny o 7 mld dolarów. Do 2003 roku redukcje osiągnęły 23% w ciągu 10 lat. W 2004 roku państwo to wydała tylko 1,1% PKB na obronę, tj. połowę tego co jej przeciętni sojusznicy w NATO. Zlikwidowano 30 baz wojskowych w Kanadzie, nadal jednak odwlekała zastąpienie starzejącej się floty podwodnej, śmigłowców i transporterów opancerzonych. W 1998 roku zakupiono 15 śmigłowców ratowniczo-poszukiwawczych Cormorant²⁹.

W 2005 roku kanadyjskie siły zbrojne liczyły 62 tys. żołnierzy, siły rezerwy – 25 tys. Flota kanadyjska licząca 36 okrętów w 2004 roku była proporcjonalna do wielkości brytyjskiej (84) i amerykańskiej (313). Kanada nie posiada okrętów przeciwminowych i całorocznego lodolamacza, co ogranicza jej możliwość ochrony wybrzeża. Cztery konwencjonalne łodzie podwodne klasy Viktoria zostały nabyte od Wielkiej Brytanii. Kanada nie posiada odpowiednich śmigłowców morskich oraz samolotów do obserwacji łodzi podwodnych. Siły powietrzne do 2002 roku dysponowały 122 samolotami CF-18s. W ramach oszczędności zlikwidowano całą flotę samolotów rozpoznania elektronicznego, istnieją także kłopoty z transportem lotniczym, który jest niedostateczny i przestarzały. Siły lądowe wyposażone są m.in. w 114 czołgów (dane z 2005 r.), istnieje niedostatek transporterów opancerzonych³⁰.

W 1993 roku utworzono siły antyterrorystyczne, zwane Joint Task Force 2, które są dobrze wyposażone i świetnie wyszkolone. W 2001 roku siły specjalne zostały wysłane do Afganistanu. Kanada odmówiła udziału w koalicji w związku z inwazją na Irak w 2003 roku, uzasadniając to brakiem odpowiedniej decyzji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Starając się poprawić stosunki amerykańsko-kanadyjskie, w 2003 roku wysłano 2000 żołnierzy do Afganistanu i dowodzącego operacją generała.

Departament Obrony Narodowej opublikował w 1999 roku „Strategię obronną 2020” (Defence Strategy 2020), dokument określający zasadnicze cele w długim przedziale czasowym. Jednym z nich było wzmocnienie stosunków wojskowych ze Stanami Zjednoczonymi poprzez wyposażenie sił zbrojnych w kompatybilny sprzęt i wzmocnienie interoperacyjności. Kanada zamierzała zakupić nowe fregaty oraz samoloty CF-18 w celu zwiększenia liczebności sił natychmiastowego reagowania z 1000 do 2000 żołnierzy.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ W.C. Thompson, op. cit., s. 143-144.

Zmiany w polityce bezpieczeństwa Kanady po 11 września 2001 roku

Kanadyjczycy zaczęli interesować się kwestiami bezpieczeństwa po atakach terrorystycznych 11 września 2001 roku. Przyjęto antyterrorystyczne akty prawne, które w znacznym stopniu naśladowały Patriot Act w Stanach Zjednoczonych. Ustawa antyterrorystyczna (The Anti-Terrorism Act) uchwalona przez Izbę Gmin 15 października uzyskała moc obowiązującą 24 grudnia 2001 roku. 28 czerwca następnego roku zaczęła obowiązywać ustawa imigracyjna (The Immigration and Refugee Protection Act). Ustawa dotycząca bezpieczeństwa publicznego (The Public Safety Act), w ostatecznej wersji obowiązująca od maja 2004 roku, zawierała zamiar przeprowadzenia wielu czynności mających na celu wzmocnienie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego i statków morskich, ułatwienie wymiany informacji dotyczących bezpieczeństwa pomiędzy federalnymi departamentami i agencjami, a także między Kanadą i innymi państwami, zwłaszcza Stanami Zjednoczonymi Ameryki.

Podjęto kroki, których celem było niedopuszczanie do kraju osób związanych z działalnością terrorystyczną. Kanada posiada sieć urzędników imigracyjnych (Migration Integrity Officers) w 39 miejscach na świecie. Dzięki ich działalności dziesiątkom tysięcy osób uniemożliwiono przybycie do Kanady. Utworzono Departament Bezpieczeństwa Publicznego i Przygotowania do Zagrożeń (Public Safety and Emergency Preparedness – pokrewny do Departamentu Bezpieczeństwa Wewnętrznego – Department of Homeland Security w Stanach Zjednoczonych), powołano Centrum Analiz Finansowych (Financial Transactions Reports Analysis Centre) w celu kontrolowania źródeł finansowania organizacji terrorystycznych³¹.

Na początku 2001 roku kanadyjskie fregaty wraz z grupą amerykańskich niszczycieli przeprowadzały operacje na Morzu Arabskim. Od tej pory kanadyjskie okręty prowadzą tam operacje wykrywania, wsparcia sił zbrojnych lub ich transportu. W styczniu 2002 roku kanadyjski batalion rozpoczął działania wraz z amerykańską 187 Brygadą Sił Lądowych. Po jego wycofaniu w celu rotacji Kanadyjczycy powrócili do Afganistanu w sierpniu 2003 roku, by pełnić misję w siłach NATO (International Security Assistance Force – ISAF). Od początku 2005 roku biorą udział w operacji „Enduring Freedom”³².

W grudniu 2001 roku oba kraje negocjują porozumienie w sprawie bezpieczeństwa granicy (Smart Border Accord), którego celem jest jednoczesne utrzymanie przepływu osób i towarów. Porozumienie dotyczy 32 obszarów. Jego następstwem było także podpisanie regulacji dotyczącej aplikacji uchodźców. Wzmocniono bezpieczeństwo portów morskich³³.

Wyzwanie związane z ochroną granicy kanadyjsko-amerykańskiej jest znaczne, gdyż ciężarówki przekraczają Most Ambasadora (Ambassador Bridge)

³¹ J.J. Sokolsky, P. Lagassè, op. cit., s. 16-17.

³² Ibidem, s. 17.

³³ Oczywisty jest ścisły związek ekonomiczny obu państw, ponad 80% kanadyjskiego eksportu trafia do Stanów Zjednoczonych, a import ze Stanów stanowi 2/3. Granicę przekracza codziennie ok. 35 tys. ciężarówek i 500 tys. Osób; 1/3 kanadyjskich stanowisk pracy jest związane ze wzajemnym handlem. Zob. F.P. Harvey, *Canada's Addiction to American Security: The Illusion of Choice in the War on Terrorism*, „The American Review of Canadian Studies” 2005, lato, s. 272.

między Detroit i Windsor co 6 sekund. 70% towarów pomiędzy Kanadą i Stanami Zjednoczonymi jest przewożone transportem drogowym. Każdego dnia granicę przekracza 37 tys. ciężarówek, z tego 58% przez pięć przejść granicznych Ambassador Bridge, Sarnia, Fort Erie, Lacolle i Pacific Highway³⁴.

Kanada nie jest zainteresowana tworzeniem wspólnie zarządzanej granicy, ze wspólnymi zasadami w zakresie celnym, handlu, imigracji, bezpieczeństwa i obrony. W 2002 roku zgodziła się, by oddziały amerykańskie mogły przekraczać granicę w razie ataków terrorystycznych i katastrof naturalnych, z zachowaniem takich samych praw dla oddziałów kanadyjskich. Gdy do tego doszło, amerykańskie oddziały mogą działać pod dowództwem kanadyjskim, a kanadyjskie pod amerykańskim.

Sytuację Kanady komplikuje to, iż co roku przyjmuje około 250 tys. imigrantów, z czego 80% pochodzi z państw niedemokratycznych, m.in. z Chin, Pakistanu, Afganistanu, Iranu i Sri Lanki. Problemem jest zintegrowanie ich ze społeczeństwem kanadyjskim³⁵.

Kanadyjskie doświadczenia w dziedzinie operacji pokojowych

Kanada posiada długą tradycję udziału w misjach pokojowych i sięga kryzysu sueskiego. Pomiędzy 1993 a 1997 rokiem czterech ministrów obrony i czterech szefów sztabów obrony stało się ofiarami wrzawy wywołanej złym społecznym odbiorem misji pokojowych w Somalii i Bośni.

W 1995 roku zainaugurowano działalność Kanadyjskiego Międzynarodowego Centrum Operacji Pokojowych (Canadian International Peacekeeping Centre) w Cornwallis, noszące imię Lestera B. Pearsona, premiera Kanady, który otrzymał Nagrodę Nobla za mediacje podczas kryzysu sueskiego w 1956 roku. Od tego czasu państwo to wspiera wszelkie przedsięwzięcia pokojowe pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Kanadyjczycy byli w Palestynie, Korei, na Cyprze, w Egipcie, Indiach, Pakistanie, Nowej Gwinei, Kongo, Jemenie, Libanie, Nigerii, Kambodży, Iranie, Iraku, Kuwejcie i Timorze Wschodnim. W 2004 roku 4500 żołnierzy kanadyjskich uczestniczyło w 12 misjach, w tym w Bośni, Kosowie i na granicy pomiędzy Etiopią i Erytreą. W 1997 roku generał major Lewis Mackenzie dowodził siłami ONZ w byłej Jugosławii. W 1993 roku 845 żołnierzy uczestniczyło w operacji w Somalii. W następnym roku dwóch kanadyjskich generałów dowodziło siłami pokojowymi ONZ, których zadaniem było przywrócić porządek w Rwandzie podczas wojny domowej³⁶.

Kanadyjskie doświadczenia z operacjami pokojowymi w Somalii i na Bałkanach miały otrzeźwiający charakter. Największy skandal w powojennej hi-

³⁴ W.C. Thompson, *op. cit.*, s. 140-141. W Stanach Zjednoczonych funkcjonował mit o niebezpieczeństwie związanym z północną granicą. Popularny serial telewizyjny „The West Wing” umocnił go dzięki epizodowi, w którym terroryści przedostają się do Stanów Zjednoczonych przez granicę z Kanadą.

³⁵ Zob. *Canada and the United States, security and strategic interests after 9/11*, „New Zealand International Review” 2008, styczeń-luty, s. 11. Zob. także R. Pęksa, *Kanadyjska wielokulturowość w dobie wojny z terroryzmem*, „Drohiczyński Przegląd Naukowy” 2009, nr 1, s. 167-188.

³⁶ A.W. Dorn, *Canadian Peacekeeping: Proud Tradition, Strong Future?*, „Canadian Foreign Policy” 2005, t. 12, nr 2, s. 7-32.

storii Kanady wydarzył się w marcu 1993 roku w Somalii, gdzie grupa żołnierzy z elitarnego pułku powietrznodesantowego torturowała i zabiła 16-letniego Somalijszczyka, Shidane Arone, który wszedł na teren ich obozu w poszukiwaniu jedzenia. Inni żołnierze, którzy słyszeli jego krzyki i prośby, nie reagowali. Dziewięciu żołnierzy stanęło przed sądem, a w 1995 roku pułk kanadyjski został rozwiązany, gdy ujawniono film wideo, na którym widać żołnierzy wygłaszających rasistowskie kwestie i wykonujących okrutne rytuały³⁷. W 1993 roku w Bośni kanadyjscy żołnierze oddawali się pijaństwu, prowadzili nielegalny handel i znęcali się nad pacjentami szpitala psychiatrycznego, który znajdował się pod ich ochroną.

Doświadczenia długotrwałych operacji doprowadziły do przyjęcia strategii szybkiego angażowania się w operacje trwające krótko, umożliwiające szybkie wycofanie sił, np. wysłanie w 2001 roku, na sześć miesięcy, 450 żołnierzy do Etiopii i Erytrei, a w marcu 2004 – 170 żołnierzy na Haiti w celu udziału w operacji przywracania porządku na wyspie (wraz z żołnierzami amerykańskimi, francuskimi i chilijskimi)³⁸.

W 2002 roku Kanada skierowała do sił pokojowych ONZ w Afganistanie 1000 żołnierzy, a roku następnym wysłała grupę bojową liczącą 1900 żołnierzy na kolejną roczną rundę i przyjęła dowództwo nad siłami pokojowymi w Kabulu. Kanadyjscy żołnierze stanowili znaczącą część sił NATO w Afganistanie dowodzonych przez kanadyjskiego gen. Ricka Hillera, który rok później został wyznaczony na stanowiska szefa sztabu obrony. Od sierpnia 2004 w Afganistanie pozostało 700 żołnierzy kanadyjskich, a w połowie 2005 roku ich liczba wzrosła do 1100 (aktualnie 2500)³⁹.

Wysłanie sił do Afganistanu ma istotne znaczenie polityczne – stanowi wkład w wojnę z terroryzmem oraz próbę odbudowania wiarygodności wobec Stanów Zjednoczonych po odmowie udziału w działaniach w Iraku w 2003 roku. Kanada jest także jednym z państw, które mają największy wkład w pomocy dla Afganistanu⁴⁰.

Kanadyjczycy w 1999 roku wspierali także kampanię NATO w b. Jugosławii, wysyłając 18 samolotów CF-18 Hornet uzbrojonych w amunicję precyzyjnego naprowadzania. W Kosowie znajdowało się 800 kanadyjskich żołnierzy, potem 1200 w Bośni.

W 1984 roku w wyniku starań Pierre'a Elliota Trudeau, który został nagrodzony Nagrodą Pokojową Alberta Einsteina, rząd utworzył Kanadyjski Instytut ds. Międzynarodowego Pokoju i Bezpieczeństwa (Canadian Institute for International Peace and Security), mający popularyzować problematykę rozbrojeniową. Rząd Briana Mulroneya zlikwidował ten instytut.

W 1997 roku Kanada stanęła na czele dyplomatycznej kampanii w sprawie międzynarodowego zakazu min przeciwpiechotnych. Zapasy kana-

³⁷ Zob. D. Bratt, *„Here is Hell”: Canada’s Engagement in Somalia*, Vancouver 2006.

³⁸ W.C. Thompson, op. cit., s. 132-133.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ukazuje się także wiele krytycznych artykułów, m.in. dotyczących poddania żołnierzy kanadyjskich dowództwu amerykańskiemu. Krytycy uważają, że jest to misja niegodna, że łamane jest prawo humanitarne. Zob. P. Bunner, *A good Canadian war story? Kill it!*, „The Report” 2002, nr z 18 lutego, s. 2.

dyjskich min przeciwpiechotnych, które nie były używane od czasów wojny koreańskiej, zostały zniszczone. 3 grudnia 1997 delegaci z około 100 państw spotkali się w Ottawie, by podpisać traktat w tej sprawie.

Nowa strategia obrony Kanady

Politykę kolejnych rządów w sferze bezpieczeństwa narodowego jest od dłuższego czasu krytykowana. Prasa informowała o trudnej sytuacji kanadyjskich sił zbrojnych⁴¹, pisząc m.in.: „Jest jedna rzecz, o której wie każdy: kanadyjskich polityków nie interesuje polityka bezpieczeństwa. Nie posiadają też doświadczenia ani nawet nie są zainteresowani kanadyjskimi siłami zbrojnymi, z wyjątkiem uprzejmego i przyjacielskiego względu, jaki niektórzy posiadają dla domowego zwierzęcia”⁴².

Po objęciu urzędu premiera przez Stephena Harpera z Konserwatywnej Partii Kanady w 2006 roku nastąpił istotny przełom w kanadyjskiej polityce bezpieczeństwa. Przyjęta w 2008 roku strategia zawarta w dokumencie „Po pierwsze Kanada. Strategia Obrony” (Canada First. Defence Strategy) wyznacza sześć podstawowych zadań kanadyjskim siłom zbrojnym:

- „prowadzić krajowe i kontynentalne operacje, włączając operacje w obszarze Arktyki, w ramach NORAD;
- wspierać główne przedsięwzięcia międzynarodowe w Kanadzie, takie jak Igrzyska Olimpijskie w 2010 r.;
- odpowiadać na główne ataki terrorystyczne;
- wspierać władze cywilne podczas kryzysów w Kanadzie, takich jak katastrofy naturalne;
- przewodzić i/lub prowadzić ważniejsze międzynarodowe operacje w wydłużonym okresie;
- rozmieścić siły w odpowiedzi na kryzys gdziekolwiek na świecie na krótsze okresy”⁴³.

Rząd zwiększył środki przeznaczone na obronę, poczynając od budżetu na rok 2006, o 5,3 mld dolarów w ciągu pięciu lat, włączając zwiększenie środków o 1,8 mld, poczynając od lat 2010-2011. W latach 2008-2011/2012 udział wydatków obronnych w budżecie powinien wzrosnąć z 1,5% do 2%. W przeciągu 20 lat przewiduje się zwiększenie budżetu obronnego z 18 mld dolarów w latach 2008-2009 do ponad 30 mld dolarów w 2027-2028. Łącznie wydatki na obronę w ciągu następnych 20 lat wyniosą blisko 490 mld dolarów⁴⁴.

⁴¹ Krytykując poczynania liberalnego rządu, zwracano uwagę, że misja w Afganistanie jest ponad możliwości sił zbrojnych, które są niedoinwestowane we wszystkich dziedzinach. W 2002 r. rozważano rozwiązanie kompanii desantowych w Edmonton, Petawawa i Valcartier, a także Centrum Szkolenia Wojsk Powietrzno-Desantowych w Trenton. Mimo braku środków transportu powietrznego, podjęto nieuzasadnioną decyzję o sprzedaży 8 śmigłowców Chinook armii holenderskiej. Zob. P. Stock, T. O'Neill, *Shotfals everywhere*, „The Report” 2002, nr z 24 czerwca, s. 15.

⁴² D. L. Bland, *Parliament, Defence Policy and the Canadian Armed Forces*, Kingston 1999, s. 3. Zob. także D. L. Bland, *Canada Without Armed Forces*, Ottawa 2003.

⁴³ *Canada First Defence Strategy*, Ottawa 2008, s. 3.

⁴⁴ Ibidem, s. 12-13. Już w 2005 r. ukazywały się opracowania wskazujące na nieuzasadniony wzrost wydatków obronnych Kanady, głównie pod presją Stanów Zjednoczonych. Zob. *It's Never Enough: Canada's alarming rise in military spending*, *The Polaris Institute*, Ottawa 2005.

Oprócz już zakupionych czterech samolotów transportu strategicznego C-17 Globemaster, rząd uruchomił procedurę zakupu 17 C-130J Herkules, samolotów transportu taktycznego i przedstawił plany zakupu 16 śmigłowców CH-47F Chinook, trzech okrętów zaopatrzenia, 2300 ciężarówek, do 100 czołgów Leopard 2 oraz 6-8 okrętów patrolowania wybrzeża w warunkach Arktyki⁴⁵.

W ramach doskonalenia możliwości sił zbrojnych w dokumencie przewidziano:

- „zwiększenie liczebności sił zbrojnych, sił regularnych do 70 000, sił rezerwy do 30 000;
- zastąpienie podstawowego wyposażenia sił zbrojnych, 15 nowych okrętów zastąpi niszczyciele i fregaty, zakup 10-12 morskich samolotów patrolowych, 17 samolotów poszukiwawczo-ratunkowych, 65 samolotów myśliwskich wyższej generacji, floty pojazdów i systemów do walki na lądzie;
- zwiększenie ogólnej gotowości do rozmieszczenia sił i wydłużenie zdolności prowadzenia operacji;
- wzmocnienie i modernizację infrastruktury obronnej”⁴⁶.

W strategii podkreślono, że korzyści będące wynikiem zakończenia zimnej wojny nie były trwałe. Wśród zagrożeń, jakie pojawiły się w latach dziewięćdziesiątych, wymieniono rozpad państw, konflikty wewnętrzne i globalny terroryzm. Wiele państw, w tym Kanada nie było zdolnych w pełni ocenić pojawiających się zagrożeń i dostosować się do nowych realiów, m.in. nie doinwestowano kanadyjskich sił zbrojnych. Wśród innych zagrożeń wymieniono: konflikty etniczne i graniczne, słabe państwa, odradzający się nacjonalizm i działalność globalnych siatek kryminalnych. Nierówny dostęp do zasobów i nierówna dystrybucja ekonomiczna stają się źródłem napięć regionalnych i konfliktów niskiej intensywności oraz tzw. konfliktów zamrożonych w Afryce, Azji Południowej, na Bliskim Wschodzie i na Bałkanach, w większości nie do rozwiązania.

Proliferacja i rozwijanie broni oraz możliwość pojawienia się nowych państw dysponujących bronią jądrową, rządzonych przez nieprzewidywalne reżimy, a także rozwijanie sił konwencjonalnych w regionie azjatyckim stanowi tendencję, która może mieć znaczący wpływ na stabilność międzynarodową w nadchodzących latach.

Inną kategorię wyzwań stanowią klęski żywiołowe: powódzie, pożary lasów, huragany i trzęsienia ziemi. Wymienia się także bezpieczeństwo wewnętrzne: możliwe ataki terrorystyczne, przemyt osób i narkotyków, eksploatację surowców naturalnych, możliwość wybuchu epidemii.

Dokonujące się zmiany środowiskowe w regionie Arktyki kanadyjskiej powodują, że staje się ona bardziej dostępna dla ruchu morskiego i działalności gospodarczej. Dostępność regionu Arktyki może wiązać się z aktywnością o charakterze nielegalnym, stanowić wyzwanie dla suwerenności i bezpieczeństwa Kanady⁴⁷.

⁴⁵ Ibidem, s. 4.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Szerzej o problemach bezpieczeństwa Arktyki zob. D.R. Huebert, *Renaissance In Canadian Arctic Security?*, „Canadian Military Journal” 2005-2006, zima, s. 7-29.

Na wypadek katastrof w 2006 roku utworzono zintegrowane dowództwo (Canada Command), zdolne do współdziałania z federalnymi ministerstwami także w razie ataku terrorystycznego. Siły zbrojne muszą być zdolne do udzielania pomocy ministerstwom w walce ze zorganizowaną przestępczością, przemytem ludzi oraz degradacją środowiska i in.

Będąc wiarygodnym partnerem w obronie Ameryki Północnej, kanadyjskie siły zbrojne powinny być zdolne do:

- prowadzenia operacji na kontynencie (włączając działania w ramach NORAD);
- prowadzenia dwustronnych szkoleń i ćwiczeń ze Stanami Zjednoczonymi;
- podejmowania działań w razie kryzysu;
- posiadania inteoperabilności z wojskami Stanów Zjednoczonych⁴⁸.

Kanada będzie kontynuowała swoje zaangażowanie w skali światowej, co oznacza konieczność posiadania przez siły zbrojne zdolności wniesienia znaczącego wkładu w spektrum operacji, od pomocy humanitarnej do operacji stabilizacyjnych i zbrojnych. Będą to operacje pod auspicjami ONZ i NATO. Kanada będzie brała udział w operacjach, mających istotne znaczenie dla społeczności międzynarodowej.

Pod koniec zimnej wojny kanadyjskie siły regularne liczyły około 89 tys. W latach dziewięćdziesiątych ich liczebność zmalała do 60 tys., podczas gdy wzrastało obciążenie prowadzonymi operacjami. Wyczerpanie operacyjne oraz realia demograficzne polegające na starzeniu się osób w wieku produkcyjnym skutkowały poważnymi brakami. Mimo że liczebność sił zbrojnych do 2008 roku zwiększyła się do 64 tys. sił regularnych i 26 tys. sił rezerwy, nadal istnieje ogromna presja związana z prowadzeniem operacji w Kanadzie i poza jej granicami.

Przewidziane w „Canada First. Defence Strategy” środki finansowe zapewnią możliwość zwiększenia liczebności regularnych sił zbrojnych do 70 tys. i do 30 tys. sił rezerwy. To zagwarantuje posiadanie liczących 100 tys. żołnierzy sił zbrojnych oraz wzrost ich liczebności w przyszłości. Należy podkreślić, że 50% budżetu obronnego to koszty osobowe.

Utrzymanie 2,5 tys. personelu sił kanadyjskich w Afganistanie wymaga posiadania w dyspozycji 12,5 tys. żołnierzy. Jest to 2,5 tys. personelu uczestniczącego w operacji w ciągu sześciu miesięcy, 5 tys. na różnych etapach szkolenia dla nadchodzących rotacji i 5 tys. odpoczywających po zakończonej misji (minimum 12 miesięcy pomiędzy kolejnymi misjami). Ponadto niezbędne jest około 10 tys. cywilnego i wojskowego personelu w Kanadzie, wspierającego misję⁴⁹.

Patrząc w przyszłość, wiele rodzajów wyposażenia osiągnie kres operacyjnego zastosowania w ciągu nadchodzących 10–20 lat i będzie wymagało wymiany. Decyzje dotyczące zastąpienia starzejących się systemów muszą zostać podjęte w najbliższym czasie.

W ciągu 2 lat obecny rząd czynił wiele wysiłku celem pozyskania szczególnie pożądanego wyposażenia, m.in. samolotów C-17 Globemaster i C-130J

⁴⁸ *Canada First. Defence Strategy...*, s. 8.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 15. O istniejących problemach zob. D.C. Hilton, *Shaping Commitment: Resolving Canada's Strategy Gap In Afghanistan and Beyond*, Carlisle 2007.

Herkules, samolotów transportu taktycznego, śmigłowców CH-47F Chinook, czołgów Leopard II, transporterów opancerzonych⁵⁰.

W dalszych planach znajdują się:

- poczynając od roku 2015 – 15 okrętów, które zastąpią znajdujące się na wyposażeniu niszczyciele i fregaty;
- poczynając od roku 2015 – 17 samolotów poszukiwawczo-ratowniczych w celu zastąpienia starzejącej się floty samolotów Buffalo i Herkules;
- poczynając od roku 2017 – 65 myśliwców nowej generacji, które zastąpią obecne CF-18s;
- poczynając od roku 2020 – 10-12 samolotów patrolowania morskiego zastępujących samoloty Aurora;
- progresywny zakup nowej generacji lądowych pojazdów bojowych i systemów, które zapewnią różnorodne i elastyczne możliwości żołnierzom kanadyjskim wykonującym zadania podczas misji o wysokim ryzyku poza granicami kraju. Na pierwszym planie znajduje się zapewnienie zwiększonych możliwości do użycia w Afganistanie.

Inne projekty dotyczą broni indywidualnej, systemów łączności i wozów wsparcia, a także pozyskania radarów i satelitów celem rozszerzenia możliwości wykrywania zwłaszcza w obszarze Arktyki⁵¹.

W strategii przyjęto zastąpienie 25% istniejącej infrastruktury w ciągu 10 lat i 50% w ciągu 20 lat, a także poprawę zarządzania infrastrukturą i poprawę ochrony środowiska⁵².

Znaczące rządowe inwestycje w siły zbrojne pozwolą Kanadyjczykom odnieść korzyści w rozwoju nowoczesnych technologii, stworzyć stabilne stanowiska pracy we wszystkich regionach – bezpośrednio przez rozwój zdolności wojskowych i pośrednio przez rozwój nowych technologii i ich komercyjne zastosowania.

Należy podkreślić, że priorytety strategiczne Kanady nie ulegają zmianie. Krytycy wskazują, że proces zakupu sprzętu wymaga kolejnych etapów. Jeżeli cztery samoloty C-17s już są na wyposażeniu, jak również wiele pojazdów, to kontrakt dotyczący zakupu samolotu transportu taktycznego zostanie zakończony dopiero w 2010 roku. Zaplanowane zakupy sprzętu wymagają, by przeznaczyć na nie 10% budżetu obronnego przez kolejne 20 lat. Jeżeli nastąpi zmiana rządu i jeśli nie wzrosną koszty prowadzenia operacji, może to okazać się niemożliwe. Podstawowym mankamentem dokumentu jest brak szczegółowych analiz, zwłaszcza przemawiających za zakupem określonych kategorii wyposażenia. Jeden z autorów zauważa, że część dotycząca wyposażenia to nic innego, jak tylko listę zakupów⁵³.

⁵⁰ Ibidem, s. 16.

⁵¹ Ibidem, s. 18.

⁵² Ibidem, s. 19.

⁵³ M. Shadwick, *The Canada First Defence Strategy*, „Canadian Military Journal” 2008, t. 9, nr 2, s. 111-113.

Przedsięwzięcia w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej

Kanada posiada rozwiniętą politykę ochrony infrastruktury krytycznej, która została wprowadzona w 2001 roku. W 2003 roku połączono biuro odpowiedzialne za ochronę infrastruktury krytycznej i inne agencje bezpieczeństwa narodowego w jeden departament (Public Safety and Emergency Preparedness Canada – PSEPC), który obecnie nosi nazwę Bezpieczeństwa Publiczne – Kanada (Public Safety Kanada). Został on utworzony, by zapewnić bezpieczeństwo państwa w razie klęsk żywiołowych, przestępczości i terroryzmu. Jego zadaniem jest rozwijanie programów związanych z ochroną infrastruktury krytycznej.

Rząd Kanady infrastrukturę krytyczną dzieli na następujące kategorie:

- energia;
- technologie komunikacyjne i informacyjne;
- finanse;
- ochrona zdrowia;
- żywość;
- woda;
- transport;
- bezpieczeństwo;
- kierowanie państwem;
- produkcja⁵⁴.

Federalne, prowincjonalne i terytorialne rządy sporządziły odpowiednie plany działania. W celu ich realizacji przyjęto model partnerstwa publiczno-prywatnego. Rząd wspiera wysiłki przemysłu poprzez dostarczanie aktualnej informacji o ryzyku i zagrożeniach, zapewniania, by przemysł był zaangażowany najwcześniej jak to jest możliwe w przedsięwzięcia przeciwdziałające ryzyku i przygotowanie planów na wypadek zagrożenia.

Zintegrowane Centrum Oceny (Integrated Threat Assessment Centre – ITAC) zbiera informacje, których źródłem są różne instytucje wywiadu. Ponadto utworzono Stałe Forum Wysokiego Poziomu ds. Zagrożeń (Permanent High-Level Forum on Emergencies) w celu zapewnienia współpracy pomiędzy rządem federalnym i rządami lokalnymi.

W Kanadzie sektor prywatny obejmuje ponad 80% narodowej infrastruktury krytycznej. Wymaga to efektywnej współpracy pomiędzy rządem i sektorem prywatnym oraz pomiędzy administracją wszystkich szczebli i organizacjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie i odpowiadanie na różne potencjalne zagrożenia⁵⁵.

Z Public Safety Canada współpracują Królewska Kanadyjska Policja Konna (Royal Canadian Mounted Police – RCMP), Kanadyjska Służba Wywiadu Bezpieczeństwa (Canadian Security Intelligence Service – CSIS)⁵⁶, Służba

⁵⁴ E.M. Brunner, M. Suter, *International CIIP Handbook 2008/2009. An Inventory of 25 National and 7 International Critical Information Infrastructure Protection Policies*, Zurych 2009, s. 101-102.

⁵⁵ Ibidem, s. 106.

⁵⁶ Canadian Security Intelligence Service jest agencją cywilną utworzoną na podstawie aktu parlamentu z 1984 r. Szerzej zob. *CSIS Public Report 2006-2007*. Ottawa 2007.

Domów Poprawczych Kanady (Correctional Service of Canada), Narodowa Rada ds. Zwolnień Warunkowych (National Parole Board), Kanadyjskie Centrum Straży Pożarnej (Canada Firearms Centre), Kanadyjska Agencja Służby Granicznej (Canada Border Services Agency)⁵⁷.

Public Safety Canada jest punktem koordynacji w zakresie reagowania na incydenty związane z bezpieczeństwem informatycznym i monitoruje tego rodzaju zagrożenia 24 godziny na dobę i siedem dni w tygodniu⁵⁸.

Public Safety Canada jest siedzibą Rządowego Centrum Operacyjnego (Government Operations Centre – GOC), które pracuje 24 godziny na dobę w celu zapewnienia koordynacji na szczeblu strategicznym w imieniu rządu kanadyjskiego. Otrzymuje i wydaje informacje dotyczące wszelkich zagrożeń kanadyjskiej infrastruktury krytycznej. Informacje otrzymywane przez GOC są szybko weryfikowane, analizowane i przekazywane do odpowiednich organizacji⁵⁹.

Zakończenie

Kanada zredukowała swoją obecność w Europie i zainteresowanie Europą, zwiększyła zainteresowanie Ameryką Północną i zachodnią hemisferą. Ustanowienie Północnoamerykańskiego Układu o Wolnym Handlu (North American Free Trade Agreement – NAFTA) w 1994 roku skłoniło Kanadę do rozwinięcia strategicznej koncentracji na Ameryce Północnej⁶⁰. Porozumienie NORAD stanowiło podstawę współpracy obronnej, a porozumienie dotyczące wolnego handlu umocniło strategiczną orientację. Kanada w znaczącym stopniu jest państwem handlującym, a jej ekonomika zależy w dużym stopniu od eksportu. Państwo to jest członkiem wielu organizacji i stowarzyszeń skupiających przedstawicieli państw Ameryki Północnej i Południowej⁶¹. Latem 2002 roku przystąpiła do Międzyamerykańskiej Rady Obrony (Inter-American Defense Board – IADB), która funkcjonuje pod auspicjami Organizacji Państw Amerykańskich (Organization of American States – OAS) i promuje współpracę w zakresie bezpieczeństwa.

Utworzenie w 2002 roku amerykańskiego Dowództwa Północnego spowodowało podjęcie w Kanadzie studiów nad głębszą współpracą wojskową ze Stanami Zjednoczonymi. Ponieważ odpowiadało ono za obszar Kanady, Stanów Zjednoczonych Ameryki i Meksyku, należało zatem wypracować konstruktywne podejście. Temu celowi służy wspólne planowanie obronne (Binational Planning Group). Stanowi ono także pomost pomiędzy NORAD i NORTHCOM.

⁵⁷ E. M. Brunner, M. Suter, op. cit., s. 107.

⁵⁸ Ibidem, s. 109.

⁵⁹ Ibidem, s. 110.

⁶⁰ Zob. J. Osiński, I. Zawiślińska, *Kanada a integracja północnoamerykańska*, „Studia Polityczne” 1998, nr 8, s. 91-114.

⁶¹ M.in.: ministrowie obrony Ameryk (Defense Ministerials of the Americas – DMA), Interamerykańska Konferencja Flot (Inter-American Naval Conference – IANC), Konferencja Armii Ameryk (Conference of the Armies of the Americas – CAA), System Współpracy Pomiędzy Siłami Zbrojnymi Ameryk (System for Co-operation Among the Air Forces of the Americas – SICOFAA), Środki Budowy Zaufania i Bezpieczeństwa (Confidence and Security Building Measures – CSBMs). Zob. J.R. Nunez, op. cit., s. 85.

Jeden z autorów ostrzega: „We właściwym stylu dla Kanadyjczyków proces jest wolny, metodyczny i skoncentrowany na zachowaniu suwerenności”⁶².

Kanada ma do odegrania istotną rolę w obu Amerykach i na świecie. Biorąc pod uwagę to, że jest potęgą handlową oraz kwestie bezpieczeństwa, pozostaje ściśle związana z Ameryką Północną. W skali globalnej ma możliwość wzmocnienia swojego znaczenia. Wysoki standard życia jest rezultatem jej możliwości produkcyjnych i eksportu, a Stany Zjednoczone pozostają jej największym partnerem handlowym (aktualnie 90% eksportu). Nie ulega wątpliwości, że Kanada płaci cenę za utrzymujący się od lat siedemdziesiątych deficyt budżetowy, będący efektem wprowadzenia bardzo kosztownego systemu socjalnego, w tym jednego z najbardziej kosztownych na świecie systemu edukacyjnego.

Rafał Pęksa

Canada Security Policy, New Strategy, Permanence of Priorities

Summary

Canada took part in creating United Nations Organization and actively participated in many UN specialized organizations. It was also the co-author of the North Atlantic Treaty Organization. Contributed in negotiations in the matter of the prohibition of continuing the experiences with the nuclear weapon, supported Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republic on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems. Canada acted as a leader of the British Commonwealth, the allied of United States, moderator in the Atlantic Alliance, mediator in solving international conflicts. Canada was involved as the economic power in solving global problems, and also offered help for undeveloped states. Beginning from the end of years 60. the politics of Canadian governments brought to the reduction of defense expenses, and in the result brought some problems with the Canadian identity. The Canada balances among the necessity of the co-operation with United States and the protections of own independence. New defense strategy introduced in 2008, Canada First. Defense Strategy, created possibilities of change in the defense policy. New strategy give possibility of the armed forces strengthening and the strengthening of the international position of the Canada, however these introduced changes are meeting some difficulty after years of negligence's.

⁶² Ibidem, s. 86.